

Gemeente van Christus,

Het korte verhaal "Josl Rakover wendt zich tot God" heeft voorin het mooiste motto staan dat ik ken. Ik heb het hier al eens eerder genoemd, maar doe het graag weer:

"Ik geloof in de zon, ook als ze niet schijnt. Ik geloof in de liefde, ook als ik die niet voel.

Ik geloof in God, ook als Hij zwijgt."

Daaronder staat: "Op de muur gekalkte woorden in een kelder in Keulen aan de Rijn, waar zich gedurende de hele oorlog enkele Joden verborgen hielden."

Het verhaal zelf speelt zich af in het Joodse ghetto van Warschau, tijdens de 2^e wereldoorlog.

Op een bepaald moment zegt Josl, de hoofdpersoon: "Er is iets bijzonders in de wereld aan de hand: het is een tijd van "hastores ponem". Dat wil zeggen: een tijd waarin God zijn gelaat verborgen houdt."(p.21).

Dat is ongetwijfeld herkenbaar: de ervaring dat je niets van God, van Zijn aanwezigheid, zijn betrokkenheid, meer kunt ontdekken in onze wereld: Hij verbergt zijn gelaat.

Waar is God: in de onmenselijke vluchtelingenkampen; in de omslaande rubberboten; de dorpjes in Afrika waar honderden onschuldige mensen - van baby tot grijsaard - worden afgeslacht door islamitische extremisten; de kinderen die sterven van de honger of gebrek aan schoon drinkwater.

Waar is God: in de extreme weelde en rijkdom waarin sommigen zich onbeschaamd wentelen?

In de vuilspuiterij op sociale media. De steeds openlijker verdraaiing van de waarheid. Van de waardigheid. Etc. etc.

Hastores ponem – God verbergt zijn gelaat.

We leven in een tijd waarin veel mensen op zoek zijn. Naar dat gelaat van God. Naar iets dat zin en betekenis geeft aan het leven. Hun eigen leven.

Veel anderen zijn niet meer op zoek. God is te vaag geworden. Iets dat op geen enkele manier nog raakt aan onze werkelijkheid. "Als er al een God zou bestaan, hoe kan Hij dit dan allemaal toelaten?" Dat soort uitspraken. Dat gevoel.

Daar valt wel wat voor te zeggen, trouwens. Je kunt je voorstellen dat de mensen tegen wie Jesaja het vandaag heeft het óók zo beleven. Daar zitten ze immers : al zoveel jaren in ballingschap in Babylon. Ver van huis. Uitzichtloos, zo lijkt het toch.

"Het volk leeft verschoven / in het land van vuur en oven/ het land van Babylon.

En de hemel boven / is voor de mensen doof en stom. Aldus Willem Barnard in lied 713 (3).

En dan staat daar, onder die doof-stomme hemel, iemand op en verheft zijn stem. Hij roept: Hierheen!! Hier moet je zijn. Leen mij je oor en luister.... en hij vertelt hoe God zelf een einde aan de ballingschap zal maken. Dat de toekomst weer open zal gaan. Prachtige, troostrijke woorden en beelden strooit hij in het rond, voor wie er oren naar heeft.

We pakken er vandaag een uit, die in mijzelf bleef rondzingen:

"Zoek de Heer nu Hij zich laat vinden. Roep Hem terwijl Hij nabij is."(55:6)

In een tijd waarin God zijn gelaat verbergt, roept de profeet jou op om naar God op zoek te gaan.

Hem aan te roepen, omdat Hij nabij is.

Dat roept direct vragen op: wanneer of waar is God dan nabij? Waar zouden we moeten zoeken? Waar en hoe laat Hij zich vinden?

Waar en hoe je God zoekt, en waar iets van Zijn gelaat zou kunnen oplichten, hangt sterk af van het beeld dat je van God hebt.

Ik denk dat je daar eerst voor jezelf wat helderheid in zou moeten krijgen, wil je er iets van kunnen ervaren.

Zelf zou ik er op dit moment het volgende van willen zeggen:

We hebben met Kerst weer gevierd dat God in een kind aan ons verschijnt. En zoals we geloven dat iets van God zelf in dat kind aanwezig is, mogen we ook geloven dat dit geldt voor élk kind.

Voor elk mens. Iets van Gods gelaat in jou zelf. Dichterbij kan niet, toch?

In het Zenboeddhisme wordt wel gewerkt met raadselachtige spreuken. Koans worden die genoemd.

Een ervan luidt: Wat was jouw oorspronkelijke gelaat voordat je ouders geboren waren?

Bedoeld om “je ware aard” op het spoor te komen. De kern van jouw wezen. Van wie je bent.
Ik geloof vast dat daar uiteindelijk een verband ligt met onze Christelijke traditie.
Jouw oorspronkelijke gelaat als afspiegeling van de Allerhoogste.
Jouw ware aard is: dat je een kind van God bent, zeggen we dan.
Zonder dat we ons er nu altijd zo van bewust zijn wát we daar dan eigenlijk mee zeggen en bedoelen.

Iets van Gods gelaat licht op in het gelaat van ieder mens.... Ja, dat geloof ik vast en zeker. Ook al weet ik net zo goed als jullie dat het soms verdraaid lastig is om dat in sommige mensen te ontwaren. Maar toch...
Ik geloof zelfs dat je nog verder mag gaan: dat iets van Gods gelaat kan oplichten in ieder dier.... en in elk gewas.
Kortom: in heel deze schepping.
Zonder dat God daar overigens mee samen zou vallen.

Iets van Gods gelaat kan óók oplichten in wat mensen op een bepaald moment kunnen zeggen of doen. Jesaja bijvoorbeeld. Middenin een Godverlaten lijkende ballingschap, middenin een troosteloze, uitzichtloze toestand verheft hij zijn stem: Luister naar me. Open jezelf voor wat ik je wil zeggen. En je zult nieuwe levenskracht ontvangen. Troost, hoop, inspiratie, nieuwe moed.
Hoe bestaat het toch dat er altijd weer in dergelijke hopeloze omstandigheden mensen opstaan (!). En namens God gaan spreken over nieuw begin. Toekomst die opengaat. Vrede en gerechtigheid die zullen heersen.
Waar haalt hij het vandaan, zou je zeggen.
Dat moet toch ergens diep in hemzelf ontspringen. En waar komt datgene wat in hem ontwaakt, dan vandaan?!

Als er zo iemand als Jesaja opstaat en begint te spreken, licht verspreidt in de duisternis, -
als mensen iets doen wat anderen tot zegen is, iets wat de schepping ten goede komt, zal ik maar zeggen, hoe onbetekenend dan ook in jouw ogen misschien, dan fladdert daar iets van de heilige geest doorheen, geloof ik.
Dan gebeurt er iets van waar Jezus het met Nicodemus over heeft tijdens dat nachtelijk gesprek van die twee: zoals de wind onzichtbaar is, maar desalniettemin de bladeren van de bomen in beweging brengt, zo kan de Geest van God mensen in beweging brengen.
En waar dat gebeurt licht er iets van Zijn gelaat op.

Maar dat gaat allemaal niet zo gemakkelijk als je soms op grond van bepaalde bijbelverhalen zou kunnen denken. Het is allemaal niet zo tastbaar en duidelijk zichtbaar als wij wel zouden willen.
God toont zijn gelaat altijd versluierd, zou je kunnen zeggen. Indirect.
Zoals ook Gods stem altijd versluierd klinkt. Indirect, via anderen. En soms is het wél zijn stem en soms ook níét.
En soms licht dat gelaat op een volkomen onverwachte manier op. Misschien dat zoiets ook bedoeld wordt met: “Mijn plannen zijn niet jullie plannen. En jullie wegen zijn niet mijn wegen. Want zo hoog als de hemel boven de aarde is, zo ver gaan mijn wegen jullie wegen te boven.” (55:8-9).

Zeker: God is in zekere zin nabij. Maar tegelijkertijd hoog boven ons verheven.
Gelukkig maar: dan valt er ook niks te claimen. Voor je karretje te spannen. Te denken dat jij de waarheid over God in pacht hebt en precies weet wat Hij ons te zeggen heeft en wat Hij precies van ons verwacht.
Dat “Gods wegen onze wegen verre te boven gaan” is niet bedoeld om ons klein te krijgen, of als doodoener of zo. Integendeel: het wil laten zien dat in hopeloos lijkende situaties het onmogelijk geachte tóch mogelijk kan worden. Dat er bevrijding mogelijk is uit die uitzichtloze ballingschap, in dit geval.

Maar altijd onverwacht, ongrijpbaar. Niet direct aanwijsbaar. De profeet gebruikt een heel mooi beeld om dat te illustreren: “Zoals regen of sneeuw neerdaalt uit de hemel en daarheen niet terugkeert zonder eerst de aarde te doordrenken, haar te bevruchten en te laten gedijen, zodat er zaad is om te zaaien en brood om te eten – zo geldt dit ook voor het woord dat voortkomt uit Mijn mond, zegt God: het keert niet vruchteloos naar Mij terug. Niet zonder eerst te doen wat Ik wil en te volbrengen wat Ik gebied (55: 10-11).

Zoals regen en sneeuw de hele aarde tot leven kunnen brengen, zo doortrekt God, Gods Geest heel deze schepping, onzichtbaar en ongrijpbaar als de wind, en trekt hier en daar de toekomst open. Opent nieuwe mogelijkheden. Je vangt er soms een vleugje van op. En hopelijk laat je je erdoor meevoeren.
Je ziet er soms iets van, van dat verborgen gelaat van God soms... even...en altijd indirect, ongrijpbaar.

Het wordt heel mooi onder woorden gebracht in het openingslied van deze kleine viering: lied 275.

Heer, onze Heer, hoe zijt Gij aanwezig / en hoe onzegbaar ons nabij...

En dat "hoe", dat is, las ik afgelopen week, niet bedoeld als een soort wanhopige vraag: hóe dan?!?!

Maar als een uiting van verwondering. En dankbaarheid, zou ik er aan toe willen voegen.

In het vervolg van dit lied wordt die aanwezigheid immers bezongen. Met als kern, in mijn beleving tenminste, dat vierde couplet:

"Gij zijt in alles diep verscholen / in al wat leeft en zich ontvouwt.

Maar in de mensen wilt Gij wonen / met hart en ziel aan ons getrouwd."

Maar uiteindelijk blijft het onzegbaar, die nabijheid van Allerhoogste.

En zullen we moeten leren leven met het feit dat Gods gelaat maar al te vaak verborgen blijft.

Daarom is dat motto waar we mee begonnen zo indrukwekkend en bemoedigend:

Ik geloof in de zon, ook als ze niet schijnt.

Ik geloof in de liefde, ook als ik die niet voel.

Ik geloof in God, ook als Hij zwijgt.

Amen.